

БІБЛІОТЕКА «ЖИТТЯ І СЛОВО»
за редакцією
ПЕТРА СТЕФУРАНЧИНА

Ч. 5.

МИРОСЛАВ НЕБЕЛЮК

ГЕНЕРАЛ ДЕ-ГОЛЬ

ПРО ЖИТТЯ Й ЗАСЛУГИ
ВЕЛИКОГО ФРАНЦУЗЬКОГО МУЖА

ПАРИЖ, 1945.

ВИДАВНИЦТВО ПЕТРА АРДАНА

EDITIONS PIERRE ARDENT

32, RUE MONTHOLON, 32

Paris (9).

MYROSLAV NEBELUK

LE GÉNÉRAL DE GAULLE

Ce volume a été déposé à la Bibliothèque Nationale
en 1945

I. — Вступ

У житті кожного народу періоди слави й могутності чергуються з періодами упадку й зневіри. Цей невмолимий закон історії не обминув і Франції. І вона переживала за час свого двотисячолітнього існування різну — лиху й добру долю. В її багатій історії знайдемо часи, в яких могутній національний геній виносив її на вершини величі й слави. Тоді французи творили не тільки свою, але й всесвітню історію. Та поруч цих ясних моментів знайдемо теж в житті цього народу й моменти великого упадку, чорної зневіри.

Таким якраз страшним моментом для Франції була недавня чотирилітня німецька окупація. Здавалося, що Франція назавжди скінчила свою історичну роль й перейде в дальшу історію як держава маловартого значення. Удар був такий несподіваний і такий сильний, що навіть деякі французи розгубилися були та почали шукати рятунку там, де його ніколи не могли б знайти.

Та в найкритичнішу хвилину пролунало по цілій знеможеній Франції ім'я, що зуміло увілляти в зневірені душі й серця нової сили, нового вогню, нового завзяття. Воно воскресило наново бойовий дух мільйонів до нової боротьби на життя й смерть за волю й могутність закутої Батьківщини. Ім'я це носив — генерал де-Голь!

І дійсно: небагато імен повторювано у Франції впродовж чотирьох останніх років з такою ревністю,

з таким захопленням, з таким глибоким містицизмом. Майже невідоме величезній більшості земляків, ще так недавно тому, це ім'я від 1940 року в'язалося тісно з думками французів кожний раз, коли, розбиті сумнівом, в страшній непевності про майбутнє, вони намагалися вірити в перемогу, надіятися на кращі дні, боротися з ненависним наїзником.

Оклик: «Нехай живе де-Голь!» був гаслом, що з'єднало всіх тих французів, що ні на хвилину не втратили віри в Батьківщину, які задержали тверде пересвідчення, що програна не була остаточною, які вірили непохитно, що недалекий той день, в якому відроджена Франція діждеться тріумфу своєї зброї й погібелі ворога.

Сам факт, що генерал де-Голь став могутнім символом для рідного краю, вистачає цілковито, щоб історія вписала його в число безсмертних. Та він не обмежився тільки до того, щоб бути символом, хоч би й яким величним. Упродовж своєї життєвої кар'єри він задалегідь приготувався, щоб стати людиною, яку одного дня має покликати саме Провидіння. Передбачаючи високу роль, яку має відіграти в житті Франції, кермується він не особистим розрахунком, не амбіцією, а виключно тільки глибоким почуттям обов'язку й щирим патріотизмом. Призвичаєний глядіти завжди просто себе й далеко наперед, достосовує свої кроки до свого погляду.

Дуже рано й дуже скоро спостеріг він заскорузлість і маловартість професійних військових кол, з якими стрічався ще далеко перед цією війною. Побачив відразу, яка глибока пропасть залягла між їхніми та його думками. Даремно було навіть пробувати переконувати їх. Такий самий погляд виробив собі й про тодішніх чоловічих політиків, які виявили стільки незрозуміння для найістотніших питань і які

всі великі справи зводили до власних, вузьких, виборчих інтересів. У провідників армії натрапив він на скептичні насмішки, на злосливу незичливість, а то й просто крайню ворожість, якої й не скривано перед молодим старшиною, що посмів, усупереч усвяченим поглядам, вмовити в себе, що військова організація Франції мусить використати всі найновіші технічні здобутки воєнного ремесла й пройти основну моральну переміну, коли хоче далі виконувати своє високе завдання супроти рідного краю.

Правда, ніхто з його шефів не мав відваги заперечити виїняткових здібностей молодого старшини. Всі, чи це були найближчі зверхники, чи посторонні до військового діла, однозгідно признавали його надзвичайний хист. Всі, без виїнятку, зараховували його до перших між рівними, не вбачаючи, що не було йому рівних. Військові оцінили його на свою мірку, признаючи йому солідні прикмети, та не добачили, що в ньому є щось вищого за його професійні здібності й якості провідника, мислителя й письменника, а це — його характер.

Його зверхники, навіть ті, що ставилися до нього якнайкраще, не зрозуміли його, бо, зрештою, не могли зрозуміти. Вони змогли тільки, неясно й на мить, підстерегти високу культуру його духа, який, попри загальні ідеї, добачував найдрібніші факти й у якого докладна спостережливість найдрібніших, але істотних деталей лучилася з постійним шуканням і упорядкуванням великих творчих ідей. Ця рідка здібність розуміти й відчувати події й дух свого часу дозволяли йому з надзвичайною легкістю зв'язувати їх із подіями минулого. Докладне й широке знання історії, вміння лучити минуле й сучасне, дозволяють йому, в свою чергу, створити власну доктрину, елементи якої він безпереривно поглиблює. За провідника в цьому служать

Йому його подивугідна інтуїція, яка завжди доводить до незвичайних відкриттів, його всеобіймаючий та могутній розум, оживлений палкою душею, для якої доступні були всі великі моральні, соціальні й патріотичні ідеї. Справжній літературний талант дозволяє йому висловлювати свої думки й погляди з незвичайною силою й яскравістю.

Щоб закінчити духовий портрет генерала де-Голя, наведемо уривок з його дуже цінної праці, в якій дає він тип старшини з характером. Описаний тип з усіма своїми прикметами якнайкраще підходить до самого автора. Ось згаданий уривок:

«Людина характеру лучить у своїй особі суворість, готову до зусиллів. Підчинені нарікають на нього, деколи навіть терплять. Зрештою, такий провідник держиться здалека, бо нема авторитету без поваги, ні поваги без віддалі. Під ним, нарікають нишком на його гордість і вимоги. Але в часі акції, зникають невдоволені! Всі волі й надії нахиляються до нього, як залізо до магнету. В випадку проби всі йдуть за ним, бо він підносить тягар власними руками, хоч би навіть мали урватися, і несе його на своїх плечах, навіть коли б мали зломитися. В заміну, довір'я малих додає сили мужеві характеру. Він чується зобов'язаним цією скромною справедливістю, яку йому виявляють. Його рішучість росте відповідно, але теж і доброзичливість, бо вже з народження він мусить бути комусь охороною. Коли справа вдається, здобутками ділиться він широко з усіма, а в випадку нещастя не дозволяє, щоб закиди падали на нижчих від нього. Віддають йому у формі поваги це, що дає він у формі безпеки.

Супроти зверхників, звичайний хід справ не сприяє йому. Певний у своїх поглядах, свідомий своєї

сили, він ніяк не поступиться перед бажанням подобатися. Факт, що свою рішучість і певність завдячує самому собі, а не наказові, частенько відхиляє його від пасивного послуху. Він вимагає, щоб йому дано завдання й щоб залишено його цілковитим паном у його виконанні, — вимога невиносима для багатьох провідників, які, нездібні обняти цілоти, займаються деталями й бавляться формальностями. Вкінці, всі бояться його сміливости, яка не щадить ні рутини, ні безділля. «Гордий, нездисциплінований» — говорять про нього маловарті, трактуючи чистокровного коня, що має чуткі ніздря, неначе осла, що відмовляється йти вперед, не відрізняючи, що суворість є відвотною стороною натур, що можна опертися тільки на тому, що ставить спротив і що вище ставити треба рішучі й неvigідні серця над душі легкі й без відгуку.

Але, як тільки події стаються загрозливими, небезпека неминучою, як загальне добро вимагає нагло ініціативи, смаку риску, стійкості, негайно міняється перспектива і справедливість виходить на світло дня. Свого роду внутрішня пружина пхає на перший плян мужа характеру. Його радяться, вихваляють його здібності, покладаються на його вартість. Для нього, розуміється, важке завдання, головне зусилля, рішальна місія. Все, що він пропонує, береться під увагу, на все, що вимагає, йому дозволяють. Зрештою, він не надуживає й виявляється великодушним, коли до нього відкликаються. Не вспіває насолоджуватися відплатою, бо акція абсорбує його цілого».

Цей уривок дозволяє ствердити, наскільки висловлені в ньому думки, написані ще в 1930 році, збігаються докладно з діяльністю самого автора, відколи події винесли його на перший плян.

В дальших розділах постараємося подати читачам не тільки головні етапи життя генерала де-Голя, але також і еволюцію його ідей і його воєнну доктрину, щоб загал українців, живучих у Франції, мав змогу пізнати, бодай у загальних рисах, людину, про яку так багато говорено й з якою так тісно зв'язана доля Франції останніх років.

II. — Перші кроки

Шарль-Андре-Жозеф-Марі де-Голь народився 2 листопада 1890 року, в місті Ліль, у північній Франції. Вже змалку відзначився так любов'ю до праці, як і успіхами в школі. Зростав у родині, в якій вже по традиції студії над літературою й історією стояли на почеснім місці. Дід генерала прославився своїми працями в ділянці історії, а батько вів приватну середню школу в Парижі, в якій власні його діти були взірцем для інших учнів. Закінчивши середню школу, вступив молодий де-Голь в 1909 р. до військової школи в Сен-Сір. Згідно з новим регуляміном, мусів, як і всі інші кандидати, відбути однорічну військову службу, як звичайний вояк, щоб запізнатися з воєнським життям, увійти в деталі внутрішньої служби та перейти елементарний військовий вишкіл. Та до досягнення цієї мети треба було зробити певний вибір випробуваних полків, в яких кандидати на старшин могли б знайти інструкторів з педагогічними здібностями. Та цього не було. Майбутніх старших призначено, куди попало. Це дуже шкідливо відбивалося на їхній формації. Коли б не сильно закорінене покликання до війська, хто зна, чи де-Голь не покинув би був військової кар'єри. З цієї однорічної служби виніс він пересвідчення, що, коли б ужито інших мір,

ніж ті, жертвою яких був сам, то й висліди були б куди кращі.

До Спеціальної Військової Школи в Сен-Сір вступає де-Голь 1 жовтня 1910 р. й відразу звертає на себе увагу. Його ґрунтовна загальна освіта, здібності командувати та бездоганна поведінка, виносять його в десятку найкращих студентів. В жовтні 1912 р. кінчить блискуче школу зі ступенем підпоручника й вступає на службу до 33 Піхотного Полку в Аррасі. Призначений до 6-ої компанії, здобуває повне довір'я капітана Саллеті, який доручає йому вишкіл і виховання рекрутів.

Цьому завданню присвячує де-Голь усі свої сили й молодечий запал. Повсякчасна приязність на всіх вправах, рішуча й вояцька постава, короткі й ясні накази — з одного боку, ввічливість і коректність — з другого, здобувають йому загальне признание й повагу. До свого обов'язку ставиться він, неначе до священництва. Людський матеріял, яким кермує, є предметом ревної уваги з його боку. Розуміючи велику соціальну роль старшини, він не тільки старається совісно вишколити вояка, але й рівночасно виховати людину характеру й патріотизму. Не диво, що всі, які мали з ним стичність, зверхники чи підлеглі, оточили його своєю любов'ю й пошаною. Не пройшов і місяць від часу його появи, як у цілому гарнізоні знали вже, що є в 6-ій компанії феноменальний інструктор і надзвичайний психолог, скромний у поведінці, стриманий в словах, перед яким стелиться велике майбутнє.

III. — У вирі війни

Перша Світова війна застає де-Голя поручником в I Курені 33 Піхотного Полку, що в складі II Піхот-

ної Дивізії був кинутий на фронт над річкою Мез 15 серпня 1914 року. Легко ранений у боях під Дінаном, покинув фронт, але не надовго. Зараз же по вилікуванні вертається назад до своєї частини, що впродовж трьох місяців запеклих боїв у Шампанії стратила була майже весь свій склад, та в моменті повороту де-Голя була вже поповнена свіжими силами. Холоднокровність, погорда небезпекою й надзвичайна бравура, які виявив він, молодий старшина, в часі боїв у Бельгії, покрили його такою славою, що командир полку іменує його своїм помічником. У новій функції, інший на його місці, поза адміністративну бюрократичність не вийшов би. Та де-Голь має зовсім інший погляд про своє нове становище. На його думку, командант полку повинен розпоряджати певними й провіреними відомостями й завдання власне старшини-помічника полягає в тому, щоб усі одержані відомості провіряти докладно й усувати всякий сумнів щодо їх правдивості. І дійсно, одержані в полку відомості провіряв де-Голь особисто на місці, хоч би походили вони навіть із перших бойових ліній. В наказі з 20 січня 1915 р. такими словами відзначено його: «Виконав у небезпечних умовах цілу низку розвідок ворожих позицій і приніс цінні відомості».

Іменований капітаном, задержує свій пост полкового ад'ютанта й бере участь у великій шампанській битві, що її метою було відтяжити москалів на схід.

Французька армія піддержує свої бої без важкої артилерії; брак муніції відчувається на кожному кроці. Не диво, що армія не може продертися в ворожі окопи. Часті безуспішні наступи пожирають багато жертв, здобутків ніяких, величезні втрати, а вислід ніякого. Свідок цієї бездумної різні, де-Голь відважно протестує проти впертості командування, що

без упину посилає на певну смерть десятки тисяч вояків, без ніякої для нікого користі. Започатковує в пасивним штабом завзяту боротьбу проти цього безглуздя. Та ранений удруге, примушений покинути фронт, щоб після п'яти місяців повернутись назад та зайняти свій пост.

Його полк б'ється біля трагічної пам'яті горба Бері-о-Бак, що є театром страшної війни мін. Одного ранку сколихує землею жахливий вибух. Вибухла міна, вириваючи величезну яму. Йдеться про те, щоб з певністю знати, хто є паном берегів ями. Телефон прорваний. Чекати зв'язкового завеликий ризик. Завзятий капітан де-Голь не з тих, щоб вичікувати в непевності. Чверть години після вибуху він уже на місці. Перегрупує розпорошені сили та залишає над прірвою обсерваційну стійку. Всяка небезпека несподіваного заскоку відсунена. Вертається до штабу й здає звіт із своєї місії. Кілька тижнів пізніше, на своє власне бажання, дістає команду над 10-ою компанією, з якої творить найкращу частину полку.

На чолі цієї частини віддав де-Голь величезні заслуги в боях на відтинку, що його держав полк коло Вердену в 1916 році. Впродовж страшного бою під Дуамон, що триває повних шість днів, його компанія доказує чудес. В записках команданта 33 Полку знаходимо таке свідоцтво про де-Голя: «Завдяки йому, все йде якнайкраще, як для моїх частин, так для мене самого, і, коли 33-ій блискуче виконав своє завдання під Дуамоном, то завдячує це не так своєму полковникові, як радше передбачливості капітана 10-ої компанії». Розуміється, після бою з компанії майже нічого не залишилося. Недобитки попадають у полон після пекельного бомбардування Дуамону. В числі полонених знаходиться й де-Голь.

Його героїзм і вояцька постава в часі бою мали

ще досить наочних свідків, щоб дати підставу для прекрасного відзначення, яким нагороджують де-Голь. Тоді теж одержує він Хрест Лицаря Почесної Легії.

В полковому наказі читаємо з цієї нагоди таке:

«Капітан де-Голь, командант компанії, славний із своєї високої інтелектуальної й моральної вартости, в часі, коли його курінь, під страшним барабанним огнем ворога, був здештований, і коли вороги оточили його компанію із усіх боків, потягнув за собою своїх вояків у шалений наступ на багнети — єдину розв'язку, яку вважав згідною з своїм почуттям вояцької честі —, впав у рукопашному бою. Незрівняний старшина під усіма оглядами».

Довгі дні неволі використовує де-Голь на те, щоб удосконалити своє знання чужих мов і розвинути ще більше свою загальну освіту. Збирає матеріали про найважливіші політичні й воєнні події Світової війни і намагається витягнути з них усі потрібні висновки. Дає теж низку блискучих відчитів для полонених, у яких синтелізує поточні воєнні події.

Після перемир'я, повертається, в грудні 1918 р., на Батьківщину, до свого полку.

IV. — Ідеолог модерної збройної сили

Покликаний міністром війни на професора до Спеціальної Військової Школи в Сен-Сір, починає капітан де-Голь, від жовтня 1921 року, викладати в згаданій школі військову історію. Новий професор відразу здобуває собі безмежну любов і пошану учнів. Основне знання предмету, особистий авторитет, повага, ширина поглядів та нові ідеї розкривають перед слухачами, поруч неустрашимого вояка, ще й знаме-

«нитого виховника, що стається ідолом для своїх учнів.

Рівночасно вписується як студент до Високої Воєнної Школи в Парижі, щоб високою військовою освітою здобути собі всі можливості для дальшої діяльності.

Капітан-учень відразу виявив себе. Дозрілий розум, рішучість поглядів, незалежність думок, здобувають йому великий подив у професорів і товаришів. Та вже на початках своєї кар'єри зустрічається де-Голь з певним застереженням супроти себе з боку деяких зверхників, яким не подобається його непримирність у поглядах і вияви свободної критики. Хоч у висліді кінцевих іспитів не можливо було не зарахувати його, як першого між перших, то не забуто нагадати йому, що надто різкий вияв своєї індивідуальності може йому пошкодити. У висліді, замість до Генерального Штабу Армії, приділяють де-Голя до Штабу Ренської Армії, в Маянсі. Та він не звертає на це найменшої уваги. Головне, що здобув диплом, такий потрібний у воєнному ремеслі, щоб могли зроби́ти блискучу кар'єру.

За час дволітніх студій, він ні на хвилину не піддався загальному поглядові, ніби величезні бої в останній війні не були нічим іншим, як тільки механічним зударом матеріялу. Занадто глибоко пережив він життя вояка, забагато пройшов хресну дорогу піхотинця, щоб забути, що вся війна — це справа бойового духа. Боротися проти страху, піддержувати бойовий дух своїх частин, нищити дух ворога, ось над якими справами треба призадуматися після війни. І він не перестає думати про цю річ. Використовуючи свій воєнний досвід, спомини із днів полону, все передумане й прочитане дотепер, пише річеву психологічну студію п. з. «Незгода у ворога».

В цій першій своїй праці, поминаючи історичний бік питання, де-Голь задержується виключно на психологічній сторінці. Із поведінки головних діячів драми, він пробує витягнути науку, як треба вести війну, які вимоги ставити до провідників. Доказує вагу філософічних ідей, які покермували як керівниками, так і виконавцями війни.

Ця перша спроба у військовій літературі виявила в особі де-Голя неабиякого письменника, що з певністю володіє пером і думками.

В жовтні 1925 р. покидає де-Голь Ренську Армію й вертається до Парижа, щоб зайняти посаду віцепрезидента Найвищої Воєнної Ради. На новому становищі доручено йому спеціальну роботу над організацією території в часі війни. І тут знає він, що й як має робити. З побуту в Ренській Армії приніс він тверде пересвідчення, що німці абсолютно не погодились зо своєю програмою. Тому, коли надійшов момент перевести цілковиту реорганізацію французьких військових установ, треба було також берегтися противника, що готовий був кожної хвилини використати слабкість Франції. Тому безпека в першу чергу! Щоб утвердити передусім непорушність французької границі й запевнити успішне переведення мобілізації, Найвища Воєнна Рада постановила побудувати ряд укріплень на цілім просторі спільної французько-німецької границі. Проект, виготовлений інженером Мажіно, треба було представити громадянству в такий спосіб, щоб воно не занепокоїлось мірами обережності, що мають бути примінені.

Де-Голь дістав завдання виложити в широкій історичній синтезі ролю, що її відіграли постійні фортифікації в обороні французької території, на півночі й сході, й вигоди, які вони дали батьківщині.

В обширній статті, вміщеній в «Рев'ю Мілітер

Франсез», з питомою йому силою дає де-Голь історичний перегляд фортифікацій у Франції й сильними аргументами доказує, що «фортифікація території є для Франції постійною державною konieczністю». Передбачає нетривкість нової французької границі з Бельгією, силу й апетити німців і зворушливими словами закликає політиків і військових признати ці факти в минулому й приготувати оборону на майбутнє.

Стаття зустрілася з величезним захопленням і причинилася до цілковитого успіху для проекту укріплення північно-східньої границі Франції. Та де-Голь відразу зорієнтувався, що факт існування такої фортифікації міг би здеморалізувати країну, що, почувачись зовсім безпечною за цим сповидно сильним муrom, спочила б на лаврах. В низці статей виказує він, що фортифікація границь, хоч і яка сильна, це тільки засіб, який, як і чисельність армії, її военний матеріал, економічна сила країни, відіграє рішачучу ролю у війні, але не є ціллю сама в собі.

Становище, яке займає, дозволяє капітанові де-Голеві дуже скоро здати собі справу, що французька армія, залита хвилею матеріалізму, котиться у пропасть. Війну зводиться до менш, або більш точного обрахунку тонажу вистріляних набоїв, можливих засобів транспорту й продуктивної сили арсеналів. Найвища пора дати перевагу войовничому інстинктові, що, пропадає, й розпалити бойовий дух провідника й його підлеглих — суттєвий фактор успіху. З цією метою виголошує де-Голь три виклади у Високій Военній Школі, які оголошує також і друком.

В першій викладі: «Воєнні дії й провідник» старається де-Голь подати тип доброго військового провідника, головною прикметою якого повинен бути залізний характер і висока повага. Щоб накинути свою волю, добрий провідник покликується на свою по-

вагу, а не на дисципліну, чи безособову слухняність. Тільки насправду великі люди можуть задержати повагу й вплив. Не може бути провідником той, що через свою слабкість, низькість і маловартість не зумів піднятися понад вульгарність, що його оточує.

Дальші два виклади, один про «Характер», а другий про «Повагу», доповняють думки, висловлені в першому.

На жаль, слухачі не зовсім розуміють його. Де-Голь відчуває небезпеку, що нависає над майбутністю батьківщини. Вичерпані сумнівною перемогою, стратили французи всяку пружність. Войовнича колись нація потонула в безнадійнім пацифізмі. Її армія без запалу й завзяття. Бракує сильних характерів — і де-Голь з острахом запитує себе, хто поведе спростачену націю в бій.

Та де-Голь не попадає в зневіру. Пропагує, де й як тільки може, свої ідеї. В 1927 р. повторює свої виклади на Сорбоні, перед публікою, зложеною з політиків, професорів, письменників. Того ж року покидає Париж і в ранзі майора переходить до Трев на становище команданта 19-го Куреня Стрільців, звідки по двох роках переходить на посаду в Бейрут до штабу Ливанської армії.

Побут у Ливані не задоволив де-Голя, бо знайшов там не те, чого сподівався. На його думку, керівні французькі кола в Сирії не дописали, бо не зуміли підійти як слід до потреб і вимог місцевого населення. Через те в країні, в якій Франція могла багато дечого зробити, витворився стан хронічної непевності. В 1931 р. покидає Бейрут, розчарований, але водночасно вдоволений із жнив спостережень, якими збагатився. Полон, побут у Ренанії й Ливані, дають йому потрібну перспективу, щоб з повною об'єктивністю могли оцінити відношення розсвареної Ев-

ропи до непевної Франції, щоб відчути ще краще переміни, які заходять, на шкоду Франції, у її сусідів і союзників, щоб ствердити в цілій гостроті недостачу відповідного застосування всіх можливостей французької політики й конечність створення мілітарної сили, здібної привернути Франції могутність, яку вона втратила.

По приїзді до Парижа, передтим, як обняти нову посаду в Секретаріаті Найвищої Ради Національної Оборони, одержує де-Голь відпочинкову відпустку, яку використовує на остаточне викінчення свого твору, п. з. «Вістря меча», в якому, атакуючи заскорузлість військових кол, їх засліплення йти традиційними втертими шляхами та нездібність піднятися на висоту завдань, викладає свої ідеї про те, як має виглядати французька армія, щоб могли сповняти обов'язок, наложений на неї батьківщиною.

V. — Подвижник моторизації

На новому становищі не перестає майор де-Голь працювати невпинно в напрямі переведення конечних реформ у армії. Пише ряд статей, в яких застановляється над жалюгідним станом, в якому знайшлася французька армія після першої Світової війни. Величезні втрати в людях, проріджені кадри старшин, брак бойового духа й модерного вишколення, обниження інтелектуального рівня кандидатів до військових шкіл — про ніщо не забуває його бистре перо. Та де-Голь не обмежується тільки на голім ствердженні сумних фактів. Він шукає виходу з положення. У своїй новій книзі, виданій у 1934 році, п. з. «До професійної армії», подає розв'язку на всі питання, що торкаються відносин у армії. Ось головні її думки:

Введення машинізму перевернуло горі коренем індустрію, але армія не звернула на це найменшої уваги. В армії й далі шаліє захоплення кількістю. Тяма якості й видайности для неї зовсім чужа. Що більше число змобілізованих, то більші будуть втрати, а висліди від цього не покращають. Рухливість цих великанських мас виявиться неможливою й вони будуть засуджені на параліч. Чи можна уявити собі завдання, що впаде на командування, коли треба буде пересувати ці безсилі товпи недостаточно вишколених вояків в наглих випадках, або коли ворог накинє стратегію скорості й руху? Всякий зрозуміє, що це неможливе й що катастрофа неминуча. Відповісти цим завданням зможе тільки армія, випосажена в механічні засоби й відповідно вишколена. Такою може бути тільки армія, зложена з професіоналів!

Як же повинна виглядати така професійна армія? Відповідь автора категорична: «Завтра професійна армія ціла котитиметься на гусеницях». Навіть велика частина зможе пройти п'ятдесят миль за один день. За годину, приходячи з віддалі 15 кілометрів з заплля, вона зможе зайняти позицію й стати до бою. Опанцирена, вона не знатиме, що таке нерухомі fronti.

На початок складалася б вона з шести бойових дивізій, цілковито моторизованих і опанцирених. Кожна дивізія повинна розпоряджати всіма родами зброї й помічними відділами, щоб могли перевести бій від початку до кінця.

Склад одної дивізії мусів би бути такий: одна панцирна бригада у 150 гармат середнього калібру, 400 гармат менших, 600 кулеметів; все це згруповане в двох полках і в одному курені легких танків. В недалекій віддалі наступала б бригада піхоти, зложена з двох полків і одного куреня стрільців, озброєна в

п'ятдесят охоронних гармат й стільки ж протитанкових, і шістсот тяжких або легких кулеметів. Відтак відділ артилерії для охорони піхоти й танків на далеку віддаль і група зенітної артилерії проти атаки з повітря. Все це разом може за чверть години випустити сто тисяч кілограмів амуніції на віддаль десяти кілометрів.

Вкінці, панцирна дивізія має у своєму складі ще й санітарний курінь, курінь зв'язку, групу маскування й групу обсерваційної (стежної) авіації.

До таких шести дивізій треба долучити, у формі запасу, ще одну дивізію для розвідки, одну бригаду тяжких танків, одну бригаду найтяжчої артилерії, один саперний полк і один для зв'язку, один полк розвідчих літаків і один полк ловецьких.

Ось так, ця ударна армія, у складі 100.000 бійців, мала б силу вогню, в тричі сильнішу, ніж її мали всі французькі війська, змобілізовані в 1914 році.

Рішальну роль у воєнних операціях залишає де-Голь для різного типу танків. Завдяки своїй геніальній інтуїції відчував він, що відповідно зорганізована група більшого числа танків, відчиняючи дорогу моторизованим військам, посідає досі незбагнені тактичні й стратегічні прикмети й можливості. Вже у Світовій війні танки почали грати неабияку роль. Але тоді їхнє завдання обмежувалося тільки до того, щоб нищити перешкоди, які стримували похід піхоти. На будуче танкова дивізія, на думку де-Голя, мала б завдання не тільки перевести бій від початку до кінця, але також, використавши свої успіхи, продертися в вороже запілля, щоб завершити остаточно дезорганізацію й деморалізацію ворога.

Так уявляв собі майор де-Голь боездатну, модерну армію, при допомозі якої можна, при найменших видатках, перевести скору й рішачучу війну. Залиша-

лася ще проблема командного складу. Проблема поважна, бо вимагала нових людей. Молодечість, захоплення, завзяття, фізична, інтелектуальна й моральна стійкість, бистроумність, рішучість і вправне око — прикмети, які повинні мати ті, що будуть покликані вести в бій ці скорі частини. Треба раз-на-все відкинути перестарілі военні методи, що так глибоко вкорінилися в головах за час чотирьох років застою на фронтах. Геть із обширними наказами, що не залишали місця ніякій евентуальності, що не була б передбачена! Все військове навчання треба зачати наново. Звільненню вояка від болота окопів, мусить відповісти звільнення духа від усталених правил, децентралізація командування, трансформація військових установ у цілості.

Цією книгою утвердив навіки де-Голь, піднесений у 1933 р. до ранги підполковника, свою військову славу. Такої міри праця, що займе одне з найпочесніших місць поміж великими французькими військовими клясиками, є фундаментальним твором у всій технічній літературі останніх сто років.

VI. — Митарства

Поява цієї капітальної книжки не викликала майже ніякого зацікавлення серед французів. Заледве сімсот її примірників продано тоді, коли в Німеччині просто розхоплювали тисячами її переклад. Таке відношення земляків не зломало твердого довір'я, яке мав де-Голь до непохитності своїх тез. Він намагається спопуляризувати свої ідеї при допомозі радія. Шукає противників, щоб їм давати відповіді, тверді, міцні, надихані залізною логікою. З вдячністю приймає вислови симпатії, що доходять до нього з усіх

громадянських кол. Та цього мало. Проти нього й проти його нечуваних видумок стоїть муром генеральний штаб армії, рішучий ворог всяких іновачій у лоні армії.

Треба ж ствердити, що всупереч зміні політичної орієнтації, внаслідок виборів 1936 року, всупереч розчаруванню, що його спричинила окупація Ренанії в цьому самому році, точка погляду міністерства війни в нічому не підлягає зміні. Міністри, що чергуються на своїх постах, не мають сили змінити загальної лінії, що її витичив собі Генеральний штаб армії. Перша німецька панцирна дивізія, якої організацію побудовано за схемою, що її виробив де-Голь, появляється при кінці 1935 року. Заповіджено створення цілої низки таких дивізіій. Ця перспектива в нічому не зрушує спокою найвищого французького командування.

Поль Рено предкладає в парламенті проект закону в дусі ідей де-Голя. Та проект відкинуто під претекстом, що створення «Спеціального Корпусу» є неможливе й непотрібне, бо така ідея має проти себе «логіку історії». На добавок, генерали Вейган і Дебене оголосили публично у пресі своє непримириме відношення супроти проекту.

Ця ворожість генерального штабу не була тільки пустим словом. Коли в листопаді 1936 року уложено листу пропозицій на аванс, генерал Гамлен, шеф генерального штабу, викреслив кандидатуру де-Голя. Але тодішній міністер війни, Далядьє, признаючи великі здібності де-Голя, власною рукою вписав його ім'я на листу авансів на злість цілому генеральному штабові.

Німеччина, тим часом, закінчила формування своєї третьої панцирної дивізії й організувала четверту. У Франції, натомість, сарказмом і клинами зустрі-

нуто ідею професійної армії. Офіційно проскрибовано сам термін, але нишком-тишком переорганізовувано в Шальоні 8-ий Полк Зуавів у професійну частину й приготовлювано з певного числа танкових куренів панцирну дивізію на дві бригади. В цей спосіб генеральний штаб армії хотів у відповідний момент дати пізнати, що не потребує брати під увагу ідей і принципів, необхідних для модернізації армії, від некваліфікованого, на його думку, старшини. Отже в теорії заперечувано ідеї де-Голя, а в практиці держалося на всякий випадок готову відповідь, бо, ануж!, могли помилитися.

За той час одержав де-Голь командування над одним із танкових полків. Щоб відповідно приготуватися до нового завдання, переходить вишкільну практику в 501-ім Танковім Полку у Версаю. Бо ж не йшлося тільки про те, щоб вишколити людей і кадри, але також, щоб уміло повестися з дорогоцінним матеріалом і то під насмішливими поглядами товаришів, що чекали на якийсь хибний крок або, щонайменше, були цікаві побачити, як то «теоретик панцирної армії» справлятиметься зо своїм завданням на початках. Покликаний на команданта 507-го Танкового Полку до Мецу, де-Голь не тратить духа й не зневірюється через інтриги, що снуються проти його теорії. Навпаки, в гарнізоні, що начислює більш, ніж тридцять тисяч люда, згрупованих у вибраних частинах, намагається він висунути танки на перший плян.

507-ий Полк, випосажений в наймодерніший матеріал, має завдання виробити доктрину його вживання. Його кадри, в загальному, добрі, але ж і багато зусиллів і труду треба, щоб знищити рутину, перемогти пересуди, вціпити нові ідеї. Тяжко приходилося переробити основно й психіку, і спосіб думання людей, що так глибоко пересякнуті були старосвітсь-

кими поглядами. Та невпинною працею, молодечим запалом і особистою повагою йому таки вдалося перетворити довірений йому полк на військову одиницю, що відповідала його бажанням. 25-го грудня 1937 р. піднесено де-Голя до гідності полковника й залишено на дотеперішній посаді.

В міжчасі публікує де-Голь чергову свою книжку, п. н. «Франція й її армія», в якій малює історію французької збройної сили від найдавніших часів. Книжка мала дуже великий успіх й була ще одним доказом незвичайного таланту автора.

VII. — Провідник

Нарешті вибухає війна, яку де-Голь передбачив і на яку чекав. В перших лініях французької армії, в гарнізоні у Меці, він передчував катастрофу. З острахом глядів, як німецька армія поставила на ноги п'ять панцирних дивізій, зорганізованих на основі виробленого ним пляну, вишколених методами, які він проповідував, направлених тактично й стратегічно на основі принципів, які він усталив. У Франції не зроблено нічого під цим оглядом. В додатку, на превеликий біль де-Голя, розбито його прекрасний полк на три курені й накреслено кожному окреме призначення вже в перший день мобілізації. Його самого призначено командантом танків 5-ої Армії в долишній Альзації, якою командував генерал Буре.

Т. зв. «смішна війна» — як її іронічно охристили. вже в перших місяцях — почалася. Французька армія нерухомо стоїть на своїх кордонах і — чекає. Минають місяці. Полковник де-Голь уважає божевіллям її пасивність. 26-го січня 1940 р. пише студію про

необхідність творення механічної сили. Ще раз викладає, як розуміє він механічну армію, створену з бойових і легких дивізій в супроводі панцирної піхоти й артилерії, здібну обійтися без доріг для свого перевозу й постачання. Ще раз виказує шкідливість переводити масову мобілізацію й цим унерухомлювати армію. Модерна війна вимагає максимального напруження індустриальної й комерціальної активності, високої рільничої продукції. Неможливо нараз експортувати й мобілізувати, фабрикувати необхідний военний матеріал і держати спеціалістів у армії. «Колись війна народів під зброєю вимагала мас до бою. Сьогодні тотальна війна вимагає мас до праці».

Єдиним засобом погодити ці суперечні собі вимоги може бути тільки максимум сили з мінімум ефективів. Прийняття механічної сили невідклично потягне за собою модифікацію військової організації, ритму фабричної продукції й самого характеру війни. Рівночасно не забуває автор зазначити, що нова зброя вимагає нових людей, людей бойового духа, людей чину й віри.

Тому не дивно, що, коли в хвилині катастрофальних червневих подій французький уряд покине боротьбу, де-Голь не заважається продовжувати бій. 18-го червня 1940 р., коли, здавалося, всяка надія на рятунок пропала, де-Голь звертається до земляків з такими словами:

«Хіба вже сказано останнє слово? Чи має пропасти надія? Чи програна остаточна? Ні! Вірте мені, що говорю, знаючи справу, — Франція ще нічого не втратила! Ці самі засоби, що нас перемогли, можуть одного дня принести нам перемогу. Розгромлені сьогодні механічною силою, ми зможемо завтра перемогти завдяки більшій механічній силі».

Його студія не мала ніякого успіху. Далядьє не уважав своїм обов'язком зазнайомитися з нею, а генерал Гамлен після її прочитання ще більше утвердився в погляді, що людина, яка це написала, це небезпечний дух.

В міжчасі, уряд Далядьє впав. На зміну прийшов уряд Поля Рено. Новий прем'єр покликає де-Голя до себе на пост військового експерта. З нехованою радістю приймає де-Голь своє нове призначення. Бо ж надійшла, врешті, година, коли він зможе провести в життя свої, такі дорогі йому ідеї, від яких чекає він спасіння батьківщини. Випередити рухи ворога всюди, де тільки є можливість, видерти з його рук бойову ініціативу, приготувати творення механічної збройної сили, віддаючи на вишкіл будучу її обслугу, замовляючи за границею відповідний матеріал, щоб, зміцнивши більші бойові частини, розпустити решту армії до праці в фабриках. Діяти приходиться йому дуже обережно. Проти нього й Генеральний Штаб, і міністер війни. Зачинаються інтриги, які не дають де-Голєві можливости розвинути наміченої діяльності.

Тим часом, 10-го травня, німці атакують Голяндію. Нема часу на проекти. Де-Голь покидає столицю й обіймає команду над 4-ою Панцирною Дивізією в моменті, коли все валиться, 1-ша, 2-га й 3-тя Панцирні Дивізії вповні розбиті. В останній мінуті монтується 4-ту Дивізію й кидається її в бій. Зорганізована на основі засад свого шефа, 4-та Дивізія впродовж п'яти днів стримує німецьку навалу й укріплює за собою здобутий терен. Ідеї де-Голя пройшли пробу, яка виказала, що французькі панцирні дивізії можуть з успіхом ставити чоло німецьким. В нагороду за це одержує де-Голь високе відзначення й рангу генерала бригади. 28-го травня перекинуто 4-ту Дивізію

над Сому з завданням викинути німців з Абвілю. 30-го травня завдання було вже блискуче виконане!

В міжчасі, Поль Рено реорганізує свій кабінет і покликує де-Голя на Державного Секретаря Війни. 6-го червня обіймає генерал де-Голь свій пост. Та під натиском німців, французький уряд примушений покинути Париж. В новому осідку народжується думка підписання перемир'я з німцями, якщо Америка не вповість війни Німеччині. Америка війни не вповіла. Генерал де-Голь усіми силами протривить підписання перемир'я, бо, на його думку, хоч битва програна, то не війна; залишаються ще колонії. Єдиним виходом з ситуації вважає де-Голь відступ до Африки, де за допомогою союзників можна буде зреорганізувати армію й випосажити її в потрібну кількість танків, літаків і амуніції.

З цією метою виїжджає він до Лондону, щоб на місці зговоритися з англійцями й спільними силами рятувати ситуацію. Після розмов із прем'єром Черчілем, телефонує де-Голь до Бордо, нового місця осідку уряду, щоб повідомити, що приїжджає з готовим проектом. Та вже було пізно. Прихильники перемир'я примусили Рено до димісії й новий уряд маршала Петена підписав перемир'я.

17-го червня, не одержавши авдієнції в маршала Петена, всідає генерал де-Голь на торпедовець і виїжджає до Англії, звідки, як перший французький «резістан», не вгає працювати над спасінням батьківщини.

**

Военний пророк, вояк, політик, мислитель, людина чину — генерал де-Голь зумів удержати Францію

в стані боротьби впродовж чотирьох років ворожої окупації. Завдяки йому Франція може домогтися сьогодні рівної участі в спільній перемозі.

Не диво, що в сучасну хвилину очі й серця всіх французів звернені в бік генерала де-Голя, — їх провідника, що в своїй особі зосередив біль і велич рідного народу.

З М І С Т :

	Стор.
1. — Вступ	5
2. — Перші кроки	10
3. — У вирі війни	11
4. — Ідеолог модерної збройної сили	14
5. — Подвижник моторизації	19
6. — Митарства	22
7. — Провідник	25

Paris No 2697.

Imprimerie de Navarre.
11. rue des Cordeliers. Paris (13)